

Eerlijk en communautair toerisme

Met de steun van het Trade for Development Centre

Toerisme, een middel om armoede te verminderen?

Ondanks de schadelijke invloed op het milieu nemen toeristische reizen een hoge vlucht. Het aantal toeristische verplaatsingen buiten de landsgrenzen steeg van 10 à 20 miljoen kort na de Tweede Wereldoorlog naar ongeveer 200 miljoen in 1975 en naar zomaar eventjes 1,2 miljard in 2015! Voor 2020 verwacht de Wereldorganisatie voor Toerisme 1,6 miljard vakantiegangers. De omzet van de sector zou dan pieken op 2000 miljard dollar. En aan die steile opmars komt voorlopig geen einde.

Dit opent nieuwe ontwikkelingsperspectieven voor arme en structureel benadeelde regio's. Is toerisme dan een nieuw wondermiddel voor de ontwikkelingslanden om uit de armoede te klimmen? Sommige vormen van toerisme kunnen inderdaad een sterke economische motor zijn: ze zorgen voor inkomsten, creëren werkgelegenheid, verbeteren de handelsbalans, stimuleren investeringen, ondersteunen de lokale dienstverlening, geven de natuurlijke en culturele rijkdommen een boost, enz. De Wereldbank schat echter dat 55 % van de toeristische uitgaven in ontwikkelingslanden worden afgeroomd door landen uit het Noorden via internationale luchtvaartmaatschappijen, hotelketens, reisbureaus of ingevoerde consumptiegoederen.

De positieve gevolgen van het toerisme worden bovendien vaak overschaduwd door de negatieve impact van bijvoorbeeld de extreem lage lonen voor het lokaal personeel in de horeca, het entertainment of de transportsector, of door het ontstaan van netwerken voor kinderprostitutie en kinderarbeid. Volgens het Internationaal Arbeidsbureau werken ongeveer 20 miljoen minderjarige kinderen in de toeristische sector.

Het toerisme slokt enorm veel drinkwater op. Een middelgroot golfterrein in Thailand verbruikt jaarlijks evenveel water als 60.000 lokale inwoners. In de Marokkaanse stad Agadir worden de hotelgazons dag en nacht besproeid terwijl de bevolking van de buitenwijken geen toegang heeft tot drinkwater ... Die rechtstreekse druk op kwetsbare ecosystemen, vooral langs de kust, brengt schade toe aan het natuurlijk milieu en verstoort de wilde fauna en flora.

En wat met de cultuur die vaak gereduceerd wordt tot gecommercialiseerde en kunstmatige folklore? Op het Indonesische eiland Bali begroeten gidsen de toeristen met bloemenkransen, maar dat is een louter Polynesische traditie.

© Arnaud Leducq voor TDC

Naar een ander toerisme?

Met deze overwegingen in het achterhoofd vragen heel wat mensen en organisaties zich af hoe het toerisme de lokale ontwikkeling écht kan aanzwengelen. Naargelang bepaalde aspecten van de reis worden benadrukt, krijgt het 'verantwoord en duurzaam toerisme' verschillende benamingen: 'ecotoerisme' als de reis zich toespitst op natuur en milieu, 'eerlijk toerisme' als de eerlijke vergoeding van de gast-gemeenschappen centraal staat of 'solidair of communautair toerisme' (ook wel 'gemeenschapstoerisme') als het vooral gaat om respect voor de lokale culturen.

Eerlijk toerisme

Eerlijke handel of fair trade is een goed ingeburgerd begrip. In elke supermarkt vind je ondertussen eerlijke producten. Voor de meeste mensen betekent die term meer respect voor de werkomstandigheden en een correcte verloning voor de kleine producent. Bijna iedereen weet waarover het gaat.

Het begrip 'eerlijk' kan ook slaan op andere sectoren zoals ambachtelijke producten of textiel, maar het is vooral in de reissector dat de ontwikkeling nu verrassend groot is. Sinds kort kun je namelijk reizen boeken onder de noemer 'eerlijk toerisme'. Het basisidee blijft hetzelfde: de toerist kiest voor een product of dienst, in dit geval een reis, waarbij het respect voor de lokale bevolking en haar natuurlijk, sociaal en cultureel leefmilieu centraal staat.

Communautair of gemeenschapstoerisme

Bij gemeenschapstoerisme dragen de lokale gemeenschappen duidelijk bij tot het organiseren en beheren van de toeristische activiteiten. Ze kunnen de activiteiten aanpassen, heroriënteren of stopzetten. Liliana Chiocci, voorzitter van Altervoyages, stelt het zo: "Dit is iets totaal anders dan een lodge of een hostel openen in een gemeenschap en enkele banen creëren. In dit model is het de gemeenschap zelf die beslist over de prijs van de dienstverlening, over het aantal toeristen of reizigers die ze wil ontvangen en voor hoelang. Een deel van de opbrengst komt de hele gemeenschap ten goede en soms dient een deel van de prijs van de reis voor het behoud van het Amazonewoud of voor een project dat de hele gemeenschap aanbelangt. Door het toerisme in handen te nemen versterkt de lokale gemeenschap haar culturele identiteit, herwaardeert ze de eigen keuken of het historisch patrimonium, los van elk vorm van folklore. "Door dit soort toerisme te ontwikkelen wordt werk gecreëerd en hebben de jongeren een reden om in hun dorp te blijven", zegt Liliana Chiocci, voorzitter van Altervoyages.

Als er één land is waar het communautair toerisme in de lift zit, is het Ecuador. In 2002 verenigden zich verschillende groepen tot de *Federación Plurinacional de Turismo Comunitario del Ecuador* (FEPTCE) om het gemeenschapstoerisme te bevorderen. De federatie werd in 2004 erkend door het Ecuadoraans ministerie en door de Wereldorganisatie voor toerisme.

Uit overleg tussen FEPTCE en de overheid ontstonden officiële criteria. De projecten moeten een aanvraag indienen voor ze bezoekers mogen verwelkomen en onder meer de hygiëne van de toeristische infrastructuur wordt regelmatig gecontroleerd. FEPTCE vindt dat het communautair toerisme "een duurzame ontwikkelingsstrategie is die de eigen identiteit bewaart". Haar motto luidt *para defender la vida de los pueblos* (om het leven van de dorpen te beschermen). Voor deze organisatie is het communautair toerisme een volwaardige economische activiteit, een combinatie van ecotoerisme en eerlijk toerisme die bijdraagt aan:

- **de organisatorische versterking van de gemeenschappen.** Het is een sociale en solidaire economische activiteit die heel wat overleg en samenwerking vereist. Zo moet infrastructuur voorzien worden (kamers bij de plaatselijke bevolking of onderdak in de dorpen), er moet worden overlegd over de verdeling van de inkomsten, enz.;

« In het gemeenschapstoerisme is het de gemeenschap zelf die beslist over de prijs, het aantal toeristen en de duur van het bezoek. »

- **het behoud van de natuurlijke rijkdommen.**
De eerbied voor *la Pachamama* is diep verankerd bij de indianengemeenschappen. Wanneer een toeristisch project wordt uitgevoerd, moet er nog meer aandacht gaan naar natuurbescherming. In de strijd tegen de mijn- of petroleumbedrijven zijn het vaak de leden van FEPTCE die in de bres springen;
- **de versterking van de culturele identiteit.**
Via interactie met toeristen kennen muziek, dans, gastronomie en andere culturele tradities een heropleving. FEPTCE beschouwt toerisme trouwens als een middel om de manier van denken, doen en zijn uit de koloniale sfeer te halen.

Onder de noemer eerlijk en solidair toerisme of communautair toerisme vinden we dus de voorwaarden terug voor ontmoetingen met ruimte voor uitwisseling, waarbij de toerist de lokale bevolking niet uitbuit maar middelen aanreikt om een menswaardig bestaan te leiden. We stappen over van 'burgers op wereldreis' naar 'wereldburgers op reis' of, zoals Marie-Paule Eskénazi, directrice van de vzw Tourisme Autrement, het uitdrukt, van de 'ontwikkeling van toerisme' naar 'ontwikkelings-toerisme'.

De steun van het Trade for Development Centre

Het Trade for Development Centre (TDC) ontwikkelt verschillende programma's om de markttoegang van kmo's en producenten-organisaties uit het Zuiden te verbeteren en om eerlijke en duurzame handel te promoten. TDC maakt deel uit van het Belgisch ontwikkelingsagentschap BTC. Momenteel ondersteunt TDC vier projecten van eerlijk en communautair toerisme waarvan twee in Zuid-Amerika en twee in Afrika.

Honeyguide Foundation (Tanzania)

In streken waar het menselijk ingrijpen de ecosystemen in gevaar brengt, kunnen toeristische activiteiten soms een deel van de oplossing zijn. De lokale ngo Honeyguide Foundation ondersteunt met de financiële hulp van TDC de ontwikkeling van duurzaam toerisme in Noord-Tanzania. Op die manier heeft de Masaibevolking een bijkomende financiële aanmoediging om haar natuurlijke leefomgeving te beschermen.

Zones voor wildbeheer

In 1993 richtten de Tanzaniaanse besluitvormers zones op voor wildbeheer (Wildlife Management Areas of WMA's). Dat zijn gebieden waar de lokale bevolking instaat voor het natuurbehoud en ook kan profiteren van de winst die de bescherming van de natuurlijke rijkdommen met zich meebrengt.

Een van die 38 zones is de WMA Enduimet, een uitgestrekt gebied met een oppervlakte van bijna 1200 km² in het district Longido.

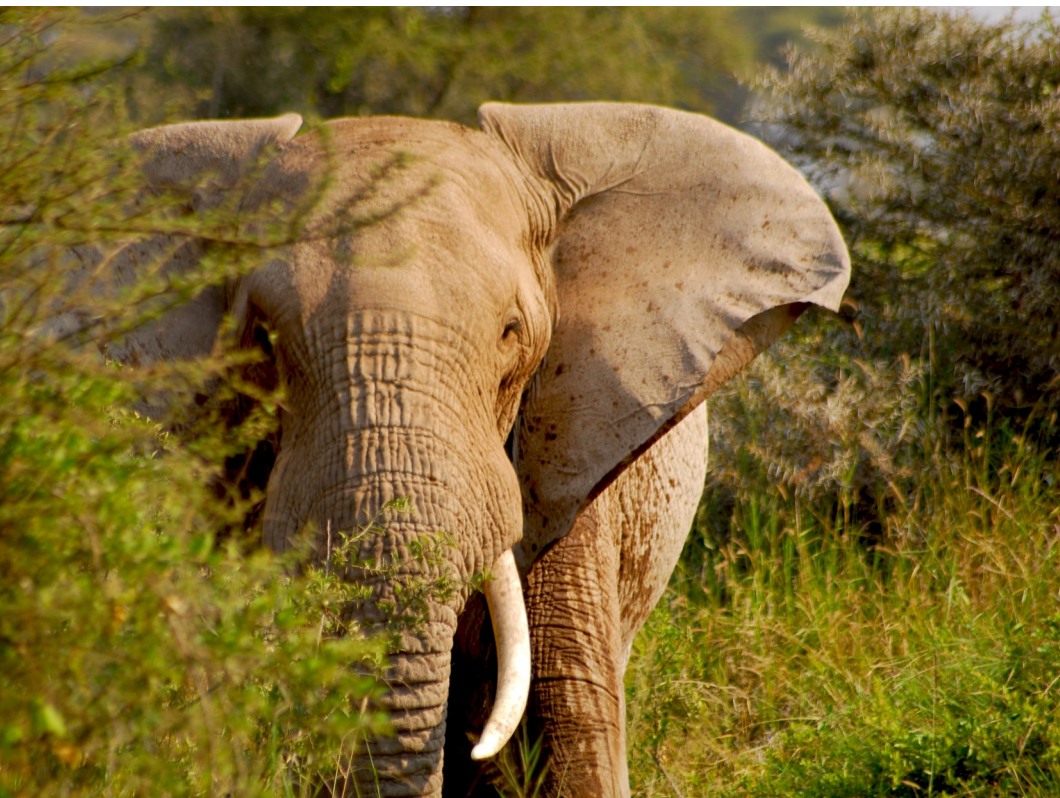
In het noorden grenst het aan Kenia, in het westen aan nationale parken en in het zuidoosten aan de Kilimanjaro met zijn indrukwekkende besneeuwde toppen. Deze WMA is de habitat van heel wat diersoorten. Terwijl andere, zoals de enorme troepen olifanten, het gebied regelmatig doorkruisen op zoek naar voedsel en water. De negen dorpen in de WMA Enduimet worden hoofdzakelijk bewoond door de Masaigemeenschap.

Interne rivaliteit

Eeuwenlang hebben de Masai in harmonie geleefd met de dieren- en plantenwereld, maar sinds een aantal jaren wordt dat evenwicht ruw verstoord door de bevolkingsgroei en het hogere ontwikkelingsniveau. De gemeenschappen nemen steeds meer gronden in bezit voor landbouw en veeteelt en hun behoefte aan grondstoffen als houtskool en hout groeit. Landbouwers doden de wilde dieren die hun oogst vernielen, terwijl stropers dieren afslachten om hun ivoor en hun vlees, dat zeer gegeerd is op de lokale markt.

De Masai die instaan voor het beheer van de WMA Enduimet zetten daarom units op tegen de stropers en voeren nieuwe duurzame landbouwmethodes en -technieken in om de bodem te beschermen. Een stabiel inkomen uit verantwoord toerisme zou nog een grotere aanmoediging zijn om haar leefomgeving en natuurlijke hulpbronnen te beschermen.

Om dit toerisme te doen slagen ontbreekt het de Masai echter aan vakkennis, competenties en kapitaal. Op dit vlak wil de Tanzaniaanse ngo Honeyguide Foundation de zone voor wild-beheer Enduimet en haar gemeenschappen ondersteunen.

© Honeyguide Foundation

Gebundelde krachten

Honeyguide Foundation streeft een dubbel doel na: de lokale gemeenschappen versterken en de rijkdom aan dieren en planten beschermen. Daarom zet de stichting volop in op de ontwikkeling van het toeristisch potentieel. Al sinds enkele jaren stelt Honeyguide Foundation haar expertise en ervaring ter beschikking van de WMA Enduimet om de lokale gemeenschap te ondersteunen bij het ontwikkelen van verantwoorde en financieel duurzame toeristische ondernemingen.

Om de regio terug op de toeristische kaart van Tanzania te zetten, heeft Honeyguide Foundation met de steun van TDC in 2014 een project op poten gezet. Er werden 7 kampeersites opgericht die door de lokale gemeenschap zelf worden beheerd: 11 locals zijn er ondertussen aan het werk. Voor de reizigers werden een praktisch reserverings- en betalings-systeem, een streekkaart en informatieborden voorzien en een weg aangelegd op de camping.

Honeyguide Foundation hielp de Masai met de organisatie van toeristische activiteiten als mountainbiketochten, game drives en ezeltochten. Toeristen die de lokale cultuur willen opsnuiven kunnen overnachten in Masaihutten of deelnemen aan traditionele bezigheden. Het toeristisch aanbod wordt gepromoot via een handige website en op verschillende beurzen. De beheerders van de WMA krijgen opleidingen in toerisme en management. Ze leren ook te peilen naar de verwachtingen van de reizigers en hun feedback om te zetten in betere toeristische diensten. Daarvoor werd een evaluatieformulier opge maakt en verspreid.

Een mooie toekomst voor de Masai

Alle 17.000 inwoners van de negen dorpen uit de WMA zullen rechtstreeks of onrechtstreeks genieten van de toegenomen inkomsten uit het toerisme. 300 tot 500 inwoners worden rechtstreeks betrokken bij het toerisme: 60 % zijn Masaivrouwen die toeristische producten en eten verkopen, de kampen van water te voorzien of ezels ter beschikking te stellen voor wandelingen. De mannen zullen worden ingezet als veiligheidsagent en lokale gids.

In drie jaar tijd (juni 2014 - maart 2017) steeg het inkomen in de WMA aanzienlijk! 10% van de inkomsten van de WMA gaat naar een onderwijsfonds dat dient voor de opleiding van jonge Masaimeisjes. En uiteraard varen ook de rijke fauna en flora er wel bij. Met de inkomsten uit toerisme konden al 12 nieuwe rangers worden aangesteld.

© Honeyguide Foundation

WMA Enduimet: toerisme, maar dan anders

De regio heeft talrijke troeven:

- lager toegangsgeld dan de andere nationale parken;
- geen standaardsafari's waar alles tot in de puntjes is geregeld, maar een gebied waar reizigers op eigen houtje de wilde natuur kunnen ontdekken buiten de platgetreden paden;
- uitzonderlijke ontmoetingen met olifanten;
- unieke culturele ervaringen met de Masaigemeenschap;
- weergaloze zonsondergangen door de unieke ligging tussen de Kilimanjaro en Mount Meru.

www.honeyguide.org

Fair Trade Tourism (Zuid-Afrika)

Sinds de democratie in Zuid-Afrika zegevierde bij de verkiezing van Nelson Mandela als eerste zwarte president in 1994 is het toerisme in het land meer dan verdrievoudigd. Die groei zou moeten doorzetten tot 2020, wanneer volgens de National Tourism Sector Strategy (NTSS, 2011) Zuid-Afrika één van de twintig meest populaire toeristische bestemmingen ter wereld wordt.

Al jarenlang is Zuid-Afrika een voorloper in ecotoerisme en beheer van natuurreservaten. Sinds de jaren 90 groeide het besef dat de culturele verscheidenheid een toeristische troef zou kunnen zijn, maar ook dat de gemeenschappen die met hun grond, werk, cultuur en natuurlijke rijkdommen bij het toerisme betrokken zijn recht hebben om een graantje mee te pikken. Op die manier zagen verschillende initiatieven van antwoord toerisme het licht. Sinds de eeuwwisseling speelt het land nog een grotere voortrekkersrol.

Sinds de jaren 90 groeide het besef dat ook de lokale gemeenschappen die bij het toerisme betrokken zijn het recht hebben om een graantje mee te pikken.

Certificering, een heus uithangbord

In 2001 richtte de Zuid-Afrikaanse afdeling van de internationale milieuvereniging IUCN (International Union for Conservation of Nature) FTTSA op als pilootproject. Doel was te analyseren of het fairtradeconcept ook kon worden toegepast op het toerisme na de apartheid. Het antwoord was positief, dus heeft FTTSA sinds 2004 haar werking voortgezet als onafhankelijke ngo. Sindsdien bundelt deze ngo verschillende initiatieven uit de sector. Verder sensibiliseert ze het publiek, doet lobbywerk bij de overheden en stond zelfs aan de wieg van het fairtradenetwerk in Zuid-Afrika.

Het belangrijkste project van FTTSA werd echter al snel het uitwerken van een eerlijk certificeringsprogramma voor toeristische producten. De normen die daarvoor worden aangenomen zijn gebaseerd op de criteria van de sector en omvatten een eerlijk loon, waardige werkomstandigheden, een eerlijke verdeling van de inkomsten en eerbied voor de culturele eigenheid en het milieu. Sindsdien werden 79 initiatieven verspreid over het hele land gecertificeerd: hotels, safari-lodges, backpacker lodges en guesthouses, maar ook georganiseerde rondreizen en avontuurlijke activiteiten. Alle initiatieven staan op een overzichtelijke website: <http://www.fairtrade.travel>.

Sinds 2013 wil de organisatie zijn activiteiten uitbreiden buiten de landsgrenzen. Daarom veranderde ze haar naam in Fair Trade Tourism.

Criteria

Hoewel FTT zich expliciet profileert als eerlijk label zijn haar criteria ook in overeenstemming met de normen van de toeristische sector, zoals de Global Sustainable Tourism Council Criteria of de Tourism Child Protection Code of Conduct, dat de seksuele uitbuiting van kinderen in het toerisme bestrijdt.

De belangrijkste elementen van het FTT-label zijn:

- **Een eerlijk loon:** iedereen die meewerkt aan een toeristische activiteit moet een eerlijk deel van de inkomsten krijgen in verhouding tot de geleverde inspanningen.

© Fair Trade Tourism

- **Respect:** zowel de gastheer of gastvrouw als de toerist moet de mensenrechten, de cultuur en het milieu eerbiedigen. Dat houdt onder andere in: waardige werkomstandigheden, bescherming van jonge arbeidskrachten, bevordering van de gelijkheid tussen vrouwen en mannen en begrip en verdraagzaamheid voor de culturele gebruiken. De druk op het milieu moet minimaal blijven: beperking van het water- en energieverbruik, hergebruik van afvalstoffen en bescherming van de biodiversiteit.
- **Democratie:** iedereen die een toeristische activiteit mogelijk maakt, moet het recht en de kans krijgen om deel te nemen aan de beslissingen daarrond.
- **Transparantie:** de tarieven en de boekhouding moeten transparant zijn. De reisbureaus onderhouden lange-termijnrelaties met de leverancier (voedsel, logies, ...), storten voorschotten en passen strikte voorwaarden toe bij annulering.
- **Steun aan de lokale economie:** voedsel wordt zoveel mogelijk ter plaatse gekocht.
- Speciale aandacht gaat naar **belangrijke thema's in de Zuid-Afrikaanse context**, namelijk opleiding van zwarte arbeiders, de eigendoms kwestie (medebeheer door zwarten) en sensibilisering voor hiv en aids.

FTT approved

Rond 2013 zette de organisatie verschillende stappen op weg naar professionalisering. Met de steun van het Trade for Development Centre en in samenwerking met de Zuid-Afrikaanse overheid maakte de organisatie een studie van de Duitse, Zwitserse, Zweedse en Nederlandse markt. Het idee was om doelgroepen af te bakenen zodat de FTT-gecertificeerde organisaties en ondernemingen duurzaam toerisme heel gericht kunnen promoten op de Europese markt.

Om belangenconflicten te vermijden werd een onderscheid gemaakt tussen marktontwikkeling enerzijds en certificering anderzijds, naar analogie met Fairtrade International, de organisatie aan de basis van het Fairtrade-label, en FLO-CERT, het controleorganisme. Voortaan staat een extern bureau (KPMG) in voor de certificering en de audits. FTT legt zich toe op het ontwikkelen van het Fair Trade Tourism-label om er een sterk merk van te maken en zoekt nieuwe mogelijkheden, zowel voor de vraag als het aanbod.

Verschillende Zuid-Afrikaanse, Britse, Zwitserse, Duitse en Nederlandse reisbureaus verkopen al eerlijke vakanties met FTT-label. Voor de reisorganisatoren bleek certificering echter niet de meest geschikte aanpak omdat de toeristische keten uiteraard heel wat ingewikkelder is dan die van de gebruikelijke fairtradeproducten (koffie, cacao, bananen, enz.). Daarom werd in 2016 beslist om geen touroperators meer te certificeren maar om hen het statuut 'FTT-approved' toe te kennen.

Ontwikkeling van eerlijk toerisme

TDC ondersteunde een project dat de rentabiliteit, concurrentiekracht en duurzaamheid van de kleine toeristische spelers buiten de Zuid-Afrikaanse grenzen wilde verbeteren. Dat resulteerde in een bredere waaier aan toeristische producten waaruit de consumenten en operators konden kiezen. Reizen die zijn opgebouwd uit verschillende FTT-gecertificeerde producten worden aangeboden onder de noemer *Fair Trade Holiday*, een overkoepelend merk waaronder de toeristische producten op de markt worden gebracht in een taal die de Europese consument kent en begrijpt en waarin hij vertrouwen heeft: eerlijke handel.

Het project bestond had volgende vier doelstellingen die aansloten op de FTT-strategie:

- Het aantal gecertificeerde 'toeristische producten' in Zuid-Afrika en de subregio verhogen;
- De Zuid-Afrikaanse touroperators (inbound) ondersteunen bij de promotie van innovatieve rondreizen bij de buitenlandse reisorganisatoren;
- Het aantal buitenlandse toeristen dat deelneemt aan rondreizen en producten van Fair Trade Tourism verhogen;
- Het Fair Trade Tourism-model versterken om het te kunnen uitbreiden naar het hele Zuid-Afrikaanse grondgebied en de ruimere regio.

Om 'FTT-approved' te zijn, moet de operator de FTT-gedragscode ondertekenen en fairtrdevakanties aanbieden binnen de 12 maanden na ondertekening. Operators die reeds een *Travel Life* en/of *TourCert-certificering* bezitten, worden automatisch FTT-goedgekeurd, dankzij een overeenkomst van wederzijdse erkenning.

Een rondreis wordt als fair trade beschouwd indien minstens 50% van de overnachtingen zich in een FTT-gecertificeerd etablissement bevindt (of door een erkend gecertificeerd partnerprogramma werd ondertekend). Ook FTT-gecertificeerde activiteiten kunnen in rekening worden gebracht om 50% te bereiken. Begin 2017 waren 38 Zuid-Afrikaanse (inbound) en 21 Europese touroperators (outbound) FTT goedgekeurd, waaronder sinds dit jaar één Belgische organisatie.

Verschillende ngo's, zoals Tourism Concern (Groot-Brittannië), EED-Tourism Watch (Duitsland), Schyst Resande (Zweden) en Akte (Zwitserland) spelen een essentiële rol in de verspreiding van het concept. Tot slot zorgt het Zuid-Afrikaanse toerismebureau voor de promotie van het label op de buitenlandse markt.

© Fair Trade Tourism

Eerlijk reizen in heel zuidelijk Afrika

FTT wil ook over de grenzen heen kijken en beetje bij beetje zijn activiteiten uitbreiden naar zeven andere landen in zuidelijk en oostelijk Afrika (Botswana, Lesotho, Madagaskar, Mozambique, Namibië, Swaziland en Tanzania). Dat zal de toerist meer keuze bieden, met rondreizen doorheen heel zuidelijk Afrika.

FTT sloot overeenkomsten van wederzijdse erkenning af met vijf bestaande certificeringsprogramma's voor duurzaam toerisme in Afrika (Namibië, Botswana, Kenia, Tanzania en de Seychellen), wat een belangrijke stap betekent in de uitbreiding van het Trade Tourism-model in de regio. In landen waar er nog geen certificeringsprogramma's bestaan, zoals Mozambique en in Madagaskar, startte FTT de certificering op van producten (activiteiten en overnachtingen): 7 in Mozambique en 8 in Madagaskar.

Doel is verder uit te breiden naar de hele Afrikaanse regio door deel te nemen aan het Afrikaans platform voor certificering van duurzaam toerisme (Sustainable Tourism Certification Alliance).

Cordutch (Ecuador)

Communautair toerisme in Ecuador

Heel weinig landen kunnen praten op zoveel natuurlijke en culturele rijkdommen als Ecuador. Zijn vier belangrijkste troe-ven – kust, sierra, Amazonegebied en Galapagoseilanden – vormen vier ecosystemen met een onmetelijke biodiversiteit. De bevolking bestaat voor 25 % uit inheemse gemeenschappen met voorouderlijke tradities. Hun culturele eigenheid maakt van Ecuador een voorloper in communautair toerisme. Communautair toerisme is een fundamenteel element in de nationale ontwikkelingsstrategie van het land. Het zorgt voor investeringen, verhoogt het bbp, creëert nieuwe bronnen van waardig werk en krijkt de levensstandaard op van de lokale gemeenschappen. Volgens het *Plan Nacional para el Buen Vivir* 2013-2017 is het communautair toerisme bovendien een transversale pijler van de volkseconomie en de solidaire economie.

Communautair toerisme ontwikkelen in Chimborazo

De *Corporación para el Desarrollo del Turismo Comunitario de Chimborazo* (Cordtuch) verenigt 11 initiatieven van communautair toerisme verspreid over vijf kantons van de provincie Chimborazo. Chimborazo pakt uit met toeristische bezienswaardigheden zoals het natuurpark *Reserva de Producción de Fauna Chimborazo*, het nationaal park Sangay en 'el Tren' met reizen in toeristische (slaap)treinen op panoramische routes.

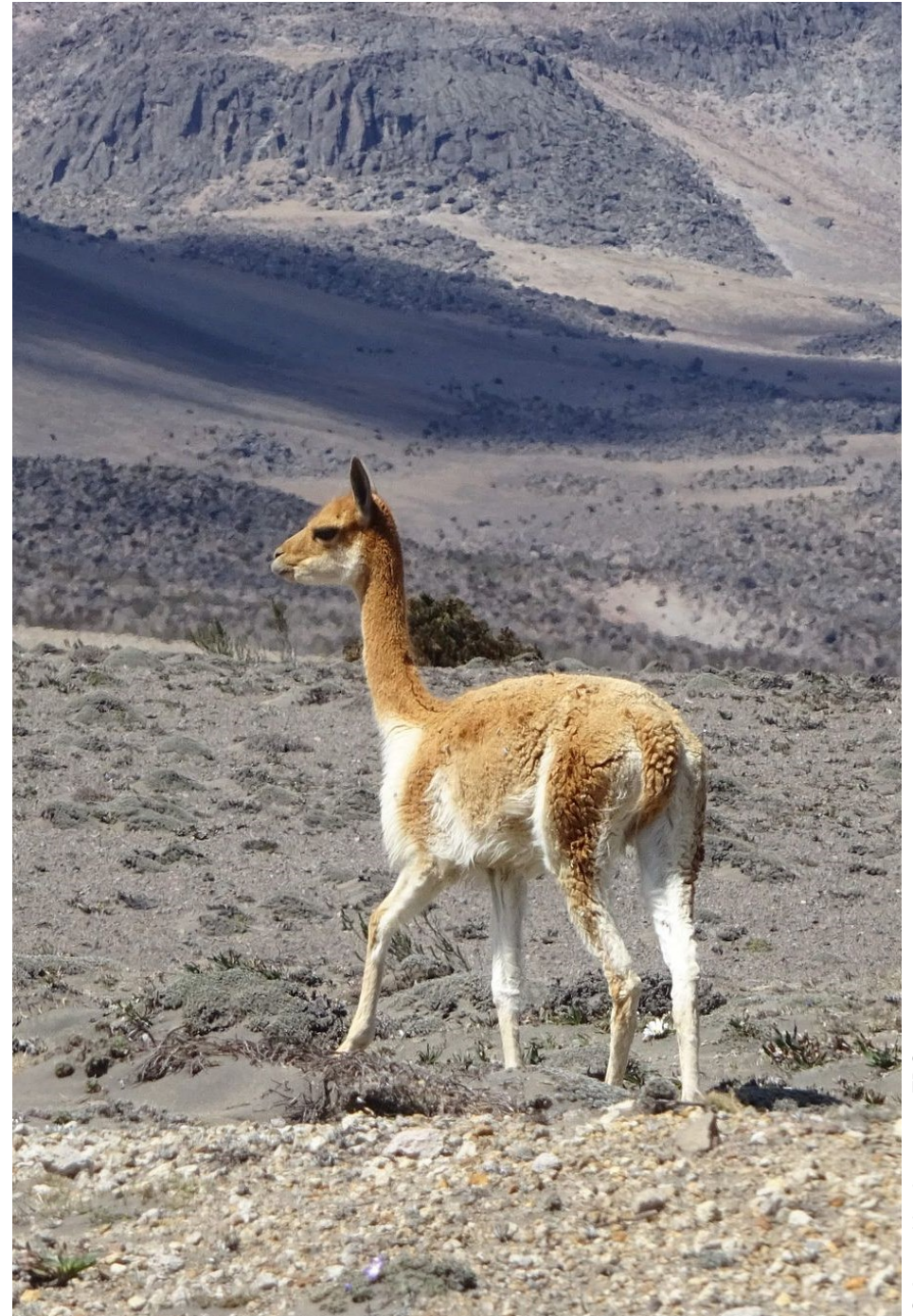
Cordtuch mikt zowel op nationale en internationale bezoekers die houden van de natuur, als op reizigers die zich aangetrokken voelen tot het communautair toerisme. Maar er is nog werk aan de winkel, want uit een onderzoek in de provincie blijkt dat de organisatie slechts 0,95 % van het toerisme naar zich toetrekt.

De initiatieven van de Cordtuch-leden blazen de lokale economie nieuw leven in, creëren werkgelegenheid en beschermen de voorouderlijke kennis en het cultureel erfgoed van het Kichwa Puruwa-volk. Interculturele relaties met toeristen worden daardoor mogelijk. Deze initiatieven dragen ook bij tot de bewustmaking en de bescherming van de natuurlijke rijkdommen, wat er mee voor garant staat dat de bevolking kan leven in een gezonde en evenwichtige omgeving.

Er werden nieuwe activiteiten en initiatieven ontwikkeld zoals ambachtelijke workshops, centra voor de verwerking van geneeskrachtige planten, projecten om lama's, vicuña's en alpaca's te houden, boomkwekerijen, een cultureel museum, agro-ecologische boerderijen, ... of nog, herbebossingsprojecten met inheemse boomsoorten, bescherming van de *páramo* – een typisch ecosysteem uit de Andes – en van de microstroomgebieden. Om de activiteiten van Cordtuch te versterken werd een commerciële en technische tak opgericht, de *Operadora de Turismo Comunitario Puruha Razurku* die de diensten van de leden op de markt brengt.

De bevolking in Ecuador bestaat voor 25 % uit inheemse gemeenschappen waardoor het land is uitgegroeid tot een voorloper in communautair toerisme.

Het toeristisch aanbod verbeteren

Het project gefinancierd door het Trade for Development Centre is erop gericht de kleine ondernemingen voor communautair toerisme duurzaam te maken. Het biedt steun via (1) de versterking van ondernemingsvaardigheden in het algemeen, (2) de ontwikkeling van het toeristisch aanbod op de lokale, regionale of internationale markten aan de hand van systemen om de kwaliteit te verbeteren en te controleren, gebaseerd op certificeringen van duurzaam toerisme (3) en deelname aan handelsbeurzen om het aanbod van communautair toerisme te presenteren.

Twee voorbeelden maken het project meer concreet;

- Er werd een verhalenboek uit de Andes opgesteld in samenwerking met de Faculteit voor Natuurlijke Rijkdommen van de Universiteit van Rio Bamba (cursus ecotoerisme). Elke gemeenschap kon een verhaal uitkiezen dat werd opgetekend en uitgebeeld met een aquareltekening. De universiteitsstudenten namen deel aan vertelavonden in de gemeenschappen om vergeten verhalen op te rakelen en neer te schrijven. Het ging niet alleen om het opwaarderen van het cultureel erfgoed maar ook om een uitwisseling tussen verschillende generaties en gemeenschappen.
- Cordtuch heeft een handboek voor bewegwijzering gemaakt voor de 11 deelnemende gemeenschappen. Daarmee wil het zijn bedrijfsimago versterken en tegemoetkomen aan de noden van toeristen. Het handboek bevat toeristische informatie, oriëntatie, ecologische en culturele uitleg, waarschuwingen voor eventuele risico's, enz die de gemeenschappen aan de toeristen kunnen meegeven. Het bevat ook een huisstijl voor wegwijzers en informatieborden met technische normen en standaarden voor teksten, opbouw, logo's, kleuraanduidingen en materiaalgebruik. Het handboek werd uitgedeeld aan de overheden zodat het ook op nationaal vlak kan worden gebruikt.

Red Tusoco (Bolivia)

Achtergrond communautair toerisme in Bolivia

Met zijn 'vaderlandse agenda 2025' wil Bolivia de oprichting van kleine communautaire ondernemingen aanmoedigen. De nieuwe wet op de promotie en ontwikkeling van de toeristische sector spitst zich toe op het communautair toerisme, dat een uitgelezen kans biedt aan rurale- en inheemse gemeenschappen die in natuurreervaten wonen met een hoog toeristisch potentieel.

Intensieve veeteelt, landbouw en bosbouw zijn eerder beperkt in de sociaaleconomisch kwetsbare gebieden waardoor het leefmilieu een troef wordt die moet beschermd en benut worden. Zo kan het verantwoord toerisme inkomsten en werkgelegenheid creëren en de leegloop van het platteland tegengaan.

Solidair en communautair toerisme

Red Tusoco (Red Boliviana de Turismo Solidario Comunitario), het Boliviaans netwerk voor solidair en communautair toerisme, verenigt 22 kleine ondernemingen van rurale en inheemse gemeenschappen en ondersteunt hen in hun inspanningen om hun levenskwaliteit te verbeteren door hun natuurlijk en cultureel erfgoed op te waarderen.

Red Tusoco organiseert managementopleidingen en vormingen in professionele toeristische competenties en probeert nieuwe inheemse verantwoordelijken over de streep te trekken om mee te stappen in hun verhaal.

In 2009 werd Tusuco Viajes opgericht, het commerciële luik van het netwerk. Deze reisorganisator staat in voor het bedenken, promoten en verkopen van communautaire en solidaire rondreizen in Bolivia. Red Tusoco wil ook een rol spelen bij het nationaal organiseren van communautair toerisme door een onafhankelijk certificeringssysteem op te zetten dat wordt georganiseerd en erkend door de Boliviaanse staat.

Duurzame en waardige lokale ontwikkeling

Met de financiële steun van TDC werkte Red Tusoco een project uit dat de managementcapaciteiten en de kwaliteit van de dienstverlening wil verbeteren en de markt beter wil bereiken met behulp van nieuwe technologieën.

Red Tusoco heeft zich onlangs voorgenomen om het juridisch bestaan van zijn 22 leden te formaliseren om zo het netwerk te versterken. Een van de acties van het project is om meer kleine ondernemingen te betrekken die nog fragiel zijn. Er werd een handleiding geschreven om de kwaliteit van de toeristische diensten te verbeteren en de controle daarop binnen elke kleine communautaire onderneming te verhogen.

Het project wilde onder meer 12 nieuwe producten/wegen ontwikkelen met bijzondere aandacht voor de nieuwe leden of leden uit afgelegen gebieden waar minder toeristen komen. Er werden contacten gelegd met het pas opgerichte nationaal agentschap voor de promotie van het toerisme in Bolivia (Boltour) zodat de leden van Red Tusoco een plaats krijgen in brochures en documentatie bestemd voor het grote publiek.

Tusoco Viajes kent een snel stijgende omzet, maar moet haar aanbod en doelmarkten uitbreiden en de promotie en verkoop moderniseren, onder andere aan de hand van digitale toepassingen.

De gloednieuwe website www.tuscoco.com spreekt meer tot de verbeelding, is aangenaamer en gebruiksvriendelijker. De website werd ontworpen in het Engels om meer bezoekers te lokken en wordt binnenkort vertaald naar het Spaans. De klant vindt er zowel Tusoco Viajes als Red Tusoco, zodat hij het

verband ziet tussen zijn aankoop bij een reisorganisator en de ondersteuning die wordt gerealiseerd bij de gemeenschappen. Na twee jaar trok de website al 20% meer bezoekers.

De impact van het project zal merkbaar zijn op economisch en sociaal vlak en zal bovendien gunstig zijn voor het milieu. Tusoco Viajes beoogt een aanzienlijke groei van 22 % op jaarbasis, wat de kleine ondernemingen meer winst oplevert. Het project moet zorgen voor werkgelegenheid op het platteland, opleiding en specialisatie om het personeel nieuwe competenties bij te brengen. Bovendien zal het inzetten op de sociaaleconomische betrokkenheid van jongeren binnen hun gemeenschappen zodat ze op het platteland blijven wonen in plaats van weg te trekken naar de stad.

Deze dynamiek verleent de inwoners van deze plattelandsgebieden opnieuw een zekere waardigheid en trots, daar waar ze in het verleden vaak aan hun lot werden overgelaten en werden benadeeld tegenover de stadsbevolking. De gemeenschappen met kleine ondernemingen voor communautair solidair toerisme zullen hun lokaal natuurlijk erfgoed benutten en beschermen om zo hun grondgebied zelf te beheren. De verspreiding van dit model op grotere schaal moet een gunstige impact hebben op het milieu.

www.tuscoco.com

Trade for Development Centre — www.befair.be

Redactie:

Samuel Poos, Karlien Gorissen, Peter Christiaensen en Arnaud Leclercq.

Lay-out: Evi Coremans

Coverfoto: Honeyguide Foundation

Verantwoordelijk uitgever: Carl Michiels

© BTC, Belgisch ontwikkelingsagentschap, maart 2017.

BTC TRADE FOR DEVELOPMENT

DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING **.be**